

Олександр Комаренко,
кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТА ПОЛІТИКИ В США: ДОСВІД, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТУ ГЕМЛАЙН, М. СЕНТ-ПОЛ)

***Анотація.** Стаття присвячена вивченню, аналізу та узагальненню системи викладання історичних та політологічних дисциплін в сучасних місцевих університетах США, ролі та місця сучасних програм академічних обмінів в забезпеченні американських університетів гостьовими професорами заради розширення викладацької та наукової бази. Як приклад було взято університет Гемлайн (Сент-Пол), де автор впродовж академічного року в якості гостьового професора проводив викладацьку та наукову роботу за Програмою Фулбрайта в 2017 – 2018 рр. Доведено, що американські університети місцевого рівня зацікавлені в залученні гостьових професорів/лекторів для читання тих дисциплін та лекційних курсів, які хоча і не є пріоритетними для типового американського вищого навчального закладу, проте є актуальними, злободенними та цікавими як для студентів і викладачів, так і для місцевої громади. Оскільки запросити за власний кошт таких викладачів місцеві вищі навчальні заклади США здебільшого не мають можливості, оптимальним варіантом вирішення цього питання і є застосування різноманітних програм академічних обмінів та грантів, серед яких на самому почесному місці знаходиться Програма імені Фулбрайта.*

***Ключові слова:** США, Програма Фулбрайта, Гемлайн, університет*

Одним з вагомих та успішних напрямків розвитку стратегічного партнерства між Сполученими Штатами Америки та Україною було і є взаємовигідне співробітництво в царині освіти та науки. Важливу роль в ньому відіграє американська Програма Академічних Обмінів імені сенатора Вільяма Фулбрайта – найпрестижніша програма уряду США в галузі освіти та науки, до якої Україна долучена з 1992 року і яка вже дозволила сотням українських та американських викладачів та науковців читати в університетах та інших вишах країни-партнера курси лекцій, проводити наукові дослідження і, головне, сприяти зближенню та взаєморозумінню двох народів і культур.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка з самого початку став одним з найактивніших учасників вищезазначеної програми. Приємно відмітити, що почесне місце в цьому тренді займає історичний факультет, де, в свою чергу, цілком закономірно, що в силу своєї специфіки домінуючі позиції посідає кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн. Своєрідним новим поштовхом в залученні викладачів кафедри та факультету до участі в Програмі імені Фулбрайта став 2017 рік, коли доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн О. Ю. Комаренко виборов вдруге за час своєї роботи на історичному факультеті КНУ Фулбрайтівський грант і, відповідно, став першим серед викладачів історичного факультету, якого американський університет персонально запросив для читання курсів лекцій за допомоги Програми Обмінів імені Фулбрайта. Таким чином, викладач КНУ впродовж академічного року, а саме

з вересня 2017 р. до червня 2018 р. працював і викладав в якості Фулбрайтівського гостьового професора в Гемлайнському (м. Сент-Пол) університеті США. Набутий там досвід, в свою чергу, дає підстави до певних узагальнень та окреслення перспектив на майбутнє.

Університет Гемлайн – це найперший університет в американському штаті Міннесота. Він був заснований в 1854 р. єпископом методистської церкви Леонідасом Гемлайном на його власні кошти і, відповідно, є приватним та названий на честь останнього. На сьогоднішній день Гемлайн є одним з найкращих та популярних в Міннесоті та навіть у сусідніх штатах університетом. З іншого боку, це типовий американський місцевий університет, основною проблемою якого є відносно невелика кількість студентів (2117 на бакалавраті та 1668 в магістратурі; дані за 2017 рік) і, відповідно, викладачів (178 штатних та 215 півставочників та погодинників; дані за 2017 рік).

Зазначені вище реалії не дають можливості американським місцевим університетам покривати повною мірою всі свої потреби в забезпеченні універсальності освіти та її гуманітарної складової як це, наприклад, можуть собі дозволяти такі всесвітньо відомі освітянські гранди, як Гарвард, Стенфорд, Принстон та інші. Останні в разі необхідності можуть створювати і, як відомо, створюють відповідні центри або відділення зі своїм фінансуванням та штатним розкладом, і успішно забезпечують, в нашому прикладі, викладання історичних та політологічних дисциплін з будь-якого хронологічного, тематичного або географічного ракурсу – адже багатомільярдне фінансування дозволяє це робити, чим, зрозуміло, не можуть похвалитися регіональні університети.

Цілком зрозуміло, що на першому місці серед історичних та політичних предметів в усіх американських вищих навчальних закладах закономірно знаходиться досконале та глибинне вивчення історії та політики власної країни, а саме США. Також в цілому забезпечується повне покриття західноєвропейської історії та політики, ключові етапи та напрямки давньої та середньовічної історії, а з порівняно недавнього часу й основні засади азійської історії та політики, де на першому місці знаходиться Китай. З іншого боку, цілі історичні й політичні напрями, країни, регіони, етапи і т.п. не вважаються пріоритетними і, відповідно, власними викладачами не забезпечуються. Як варіант, запрошення гостьових професорів/лекторів, які отримують грант не від самого вишу, а від відповідної програми обміну та/або фундації вважається місцевими університетами США одним з ефективних засобів вирішення цього питання й виклику водночас.

Саме тому цілком логічним виглядає інтерес Гемлайнського та інших місцевих університетів США до ознайомлення з історією та політикою тих регіонів світу, які традиційно не є пріоритетними в американських історичних та політичних студіях. Зокрема, університет Гемлайн зацікавлений у поглибленому вивченні історії та політики країн пострадянського простору та колишнього радянського блоку у Східній Європі. На цій основі й виникла взаємна зацікавленість і бажання співпрацювати між кафедрою політичних наук Факультету Вільних Мистецтв університету Гемлайн та доцентом О. Ю. Комаренком, який вже мав позитивний досвід читання курсів лекцій англійською мовою за вказаними вище напрямками в університеті Айови (Айова Сіті) впродовж 2002-2006 років поспіль в якості гостьового професора.

Отже, за період виконання свого Фулбрайтівського гранту впродовж вересня 2017 – червня 2018 рр. доц. О.Ю. Комаренком студентам бакалаврату

Гемлайнського університету було прочитано два наперед замовлених та узгоджених курси лекцій англійською мовою щодо актуальних проблем та викликів історії та політики Російської Імперії, СРСР та пострадянського простору, а також ключових напрямків історії та політики країн Східної Європи в ХХ – початку ХХІ століть. Всього було прочитано 42 нормативні лекції (84 години), які були сприйняті вкрай позитивно як студентами, так і викладачами факультету Вільних Мистецтв, які суттєво розширили, або взагалі відкрили для себе основні складові російської та східноєвропейської історії та політики, історичні корені сучасних проблем та викликів посткомуністичного світу та навколо нього. Також проводилися регулярні щотижневі консультації (всього проведено 31) як для своїх студентів, так і для студентів магістратури, представників інших місцевих університетів та коледжів. Також було прийнято та оцінено 4 іспити (2 проміжних та 2 фінальних).

Крім читання нормативних лекційних курсів, впродовж виконання Гранту на прохання американської Сторони О. Ю. Комаренко прочитав/провів загалом 13 окремих лекцій/дискусій англійською мовою щодо історії та політики України та Росії, особливо на сучасному етапі, для широкого наукового загалу як Гемлайнського, так і інших місцевих університетів/коледжів штатів Міннесота та Вісконсін (зокрема: університеті Конкордія (Міннесота), університеті Рівер Фоллз (Вісконсін), Коледжі Макалестер (Міннесота), університеті Бетел (Міннесота) та інш.), а також цілій низці місцевих громадських та ветеранських організацій.

Також під час перебування в університеті Гемлайн та відвідувань інших вищих навчальних закладів/місцевих громадських організацій було проведено цілу низку двох – та багатосторонніх зустрічей з їх керівництвом, провідними професорами та викладачами, політиками, активістами, аспірантами та студентами (всього більше 40), під час яких в дружній та взаємно зацікавленій атмосфері обговорювалися історія та культура України та США, організація й побудова систем вищої університетської освіти обох країн, актуальні та дискусійні питання історичної науки та сучасності, резонансні події та явища в історії та політиці обох держав, що, за спільним переконанням, посприяло подальшому зближенню та взаєморозумінню американського та українського народів. Також обговорювалися можливі шляхи подальшого розвитку кооперації та розширення співробітництва між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та американськими університетами, і перш за все з університетом Гемлайн. Зокрема, відбулися зустрічі з президентом (ректором) університету Гемлайн проф. Ф. Міллер, його провостом (першим проректором) проф. Дж. Матачеком, деканом факультету Вільних Мистецтв проф. М. Костіховою, кандидатом на посаду Губернатора штату Міннесота Р. Отго та іншими, під час яких була висловлена взаємна зацікавленість в продовженні та розвитку співробітництва між нашими університетами та країнами, рівно як і позитивно оцінювалася робота представника кафедри нової та новітньої історії історичного факультету КНУ в якості Фулбрайтівського Гостьового Професора серед освітянської спільноти та місцевої громадськості.

Отже, подібна практика завдяки Фулбрайтівській та іншим Програмам академічного обміну дає можливість місцевим університетам США збагачувати та розширяти глобальне розуміння світових політичних процесів як для своїх студентів, так і для місцевої громадськості. Також було успішно заповнено, на думку американської Сторони, важливу нішу в змістовному розширенні

викладацької та наукової бази факультету Вільних Мистецтв університету Гемлайн: студентам було надано можливість поглибленого кваліфікованого вивчення актуальних питань історії та політики ключових країн пострадянського простору та держав Східної Європи, а університетська та місцева громадськість змогли розширити та вдосконалити свої знання та глибинне розуміння ключових сучасних проблем країн пострадянського та постсоціалістичного таборів.

Таким чином, заради подальшого успішного розвитку американсько-українського співробітництва в галузі освіти та науки слід постійно мати на увазі потребу американських місцевих університетів у гостьових викладачах з тої чи іншої галузі, в нашому випадку історичних та політичних студій, на читання яких штатних та/або інших «власних» лекторів взяти на роботу немає можливості. Ось тут і приходять на допомогу міжнародні гранти та Програми Обміну на кшталт Фулбрайта, які дозволяють американським регіональним вищим навчальним закладам розширяти власну викладацьку та наукову базу без додаткових витрат, а гостьовим професорам підтверджувати та шліфувати свою кваліфікацію, сприяючи подальшому зближенню Сполучених Штатів Америки та України, їх народів та культур.

Надійшла до редколегії 23.05.2018

O.Yu. Komarenko, PhD., Associate prof. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv.

THE TEACHING OF HISTORY AND POLITICS IN THE USA: EXPERIENCE, TENDENCIES, PERSPECTIVES (AS ILLUSTRATED BY HAMLINE UNIVERSITY, SAINT PAUL)

The article deals with the studying, analysis, and generalization of the history and politics teaching system at modern local US universities, role and place of the present day Academic Exchange Programs as well in visiting professor's supply for the sprawling of lecturing and scientific base. Hamline University (Saint Paul) has been taken as an illustration, where the author has undertaken the lecturing and scientific work as a Fulbright visiting Professor in 2017 – 2018. It was proved that US local universities are interested in visiting professor's/lecturer's engagement for teaching the subjects and lecturing courses as well which, while not traditionally offered by typical American university nevertheless are acute, currently important, and interesting for both students and faculty members as well as for the local community. Due to the fact it is almost impossible for US local higher educational institutions to invite the said professors by their own cost, the best option for the solution of the given problem is the usage of different Academic Exchange Programs and grants, among which the Fulbright Program is at the head of the table.

Key words: USA, Fulbright Program, Hamline, university